

Rättsavdelningen
Åsa Malmros
asa.malmros@socialstyrelsen.se

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L2@regeringskansliet.se

Socialstyrelsens yttrande över departementspromemorian Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar (Ds 2024:20)

Justitiedepartementets dnr: Ju2024/02261

Socialstyrelsens yttrande utgår från myndighetens verksamhetsområde.
Myndigheten lämnar synpunkter enligt följande.

Socialstyrelsens yttrande

10 Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar

10.4 Ett förbud mot kusinäktenskap

Socialstyrelsen avstyrker förslaget.

Socialstyrelsen instämmer i utredarens bedömning att de medicinska riskerna för barn som föds i ett äktenskap mellan kusiner i sig inte är tillräckligt för att motivera ett förbud mot kusinäktenskap.

Myndigheten ifrågasätter om ett förbud mot kusinäktenskap är en effektiv och ändamålsenlig åtgärd för att motverka hedersförtryck och att äktenskap ingås med tvång eller annars av ofrivillighet. Redan idag är det straffbart att förmå någon att ingå äktenskap mot dennes vilja.¹ Ett äktenskap som ingåtts enligt utländsk lag erkänns inte i Sverige om det är sannolikt att äktenskapet har ingåtts under tvång.²

Socialstyrelsen instämmer i att det är viktigt att motverka hedersrelaterat våld och förtryck, tvång och annan ofrihet för att stärka särskilt flickors och kvinnors fri- och rättigheter. Syftet med att förbjuda kusinäktenskap synes i första hand vara att motverka tvång och annan ofrihet i samband med

¹ 4 kap. 4 c § brottsbalken.

² 8 a § lagen (1904:26 s. 1) om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap.

ingående av äktenskap. Kusinäktenskap och arrangerade äktenskap förekommer i kontexter där hedersnormer råder och kan ingås på grund av tvång. Den forskning och övrigt underlag som presenterats i departementspromemorian är inte entydig avseende om det föreligger ett samband mellan tvångsäktenskap och kusinäktenskap. Det är inte heller visat hur stor andel av kusinäktenskap som bygger på tvång eller ofrihet.³ Kusinäktenskap kan ingås av fri vilja⁴ och förekommer även i andra kontexter än i en kontext med hedersnormer. Ett förbud skulle innebära att även personer som ingår äktenskap med en kusin av fri vilja och utan någon koppling till hedersnormer förbjuds att ingå äktenskap. Socialstyrelsen konstaterar att de länder som infört ett förbud mot kusinäktenskap motiverar detta, i vart fall i huvudsak, utifrån de medicinska riskerna för barn som föds i sådana äktenskap.

Ett förbud mot kusinäktenskap innebär en inskränkning i rätten att ingå äktenskap⁵ samt rätten till privat- och familjeliv.⁶ Socialstyrelsen anser inte att utredaren har visat att förbudet är en nödvändig och proportionerlig begränsning i förhållande till rätten till privat- och familjeliv.

12 Utländska äktenskap

12.3 Förbud mot att erkänna utländska äktenskap mellan kusiner och mellan syskon och syskons avkomling

I konsekvens med Socialstyrelsens inställning till att förbjuda äktenskap mellan kusiner avstyrker myndigheten även förslaget om att utländska äktenskap mellan kusiner som huvudregel inte ska erkännas i Sverige. Socialstyrelsen noterar också att förslaget om förbud även föreslås omfatta utländska kusinäktenskap där det vid tidpunkten för äktenskapets ingående inte förelåg hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Därmed skulle förbudet även omfatta par som före denna tidpunkt har levt i äktenskap under en lång tid.

14 Förslagets konsekvenser

Myndigheten saknar en mer ingående analys av vilka konsekvenser det kan få för den enskilde att äktenskapet inte erkänns. Socialstyrelsen efterlyser även en analys av hur ett förbud att ingå eller erkänna ett äktenskap mellan kusiner förhåller sig till barnets bästa i artikel 3 i FN:s konvention om barnets rättigheter.

³ Se Five Aarset, M., m.fl., Ekteskap i nær slekt – En kunnskapsgjennomgang, Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Rapport 4/2020, OsloMet – storbyuniversitetet (2020).

⁴ Se Erfarenheten av kusinäktenskap, En kvalitativ intervjustudie, RFSU.

⁵ Se exv. artikel 12 i Europakonventionen och artikel 9 Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, EU-stadgan.

⁶ Se exv. artikel 8 i Europakonventionen och artikel 7 i EU-stadgan.

Beslut om detta yttrande har fattats av avdelningschefen Pär Ödman. I den slutliga handläggningen har enhetschefen Mariana Näslund Blixt deltagit. Juristen Åsa Malmros har varit föredragande.

För Socialstyrelsen

Pär Ödman

Åsa Malmros